

oblike in jasne pepelaste boje z neko bledorudečo preprego. Na spodnji strani peres pa so madeži rudečurjavi in v primeri se zgornjo stranjo nekoliko vdobljeni in z ozko temnorjavo črto obrobljeni. Navadno so kozavi madeži na vrveh 5krat veči od onih na perji. Ako se razvija ta gljivica na najmlajših mladikah, vsahne vsled tega ves vrh in věrni. Krožcu podobno obliko ohranjuje kozavi madež dolgo časa. Ko pa jenja razvijanje trosov, se madež nekako potopi ter kaže rano vglobljeno, kakoršna se pri človeških kozah nahaja. Na perju se ne more to tako razločno videti, ker je pretenko; zato se pa na njem vidijo cele iztrgane votline.

Na jagodah se prikazuje ta gljivica uže meseca julija. V začetku so madeži jako majhni, vendar se hitro razraščajo, v začetku so temno-rudeči; ko so se pa trosi razvili, imajo enako bojo, kakoršna se nahaja na napadenem perji. Čudno je, da se pogostoma le ena stran grozdja napadena kaže. Vsled teh madežev postaja kožica jagodne lupine trda in rujava, pa tudi znotranja mezdrovina in celó peške postanejo bolne in trde.

Sploh ima ta gljivica dokaj enoličnosti z gljivico, katera prouzučuje palež. Vendar se razlikuje od te po tem, da ostajajo dolgo časa nje madeži krožcu podobni, ko se nasprotno palež tako vglobljen kaže.

Na Francoskem imajo sicer tudi neko trtno bolezen, katero imenujejo „trtni prisad“. Ali je ta bolezen ista, kakoršna je naša trtna kozava bolezen, ni še znano. Gosp. Thümen meni, da se morda ti dve gljivici preminjate. Toliko je gotovo, da obe ti dve bolezni se nikdar ne nahajate ob enem in istem času.

Kozé napadajo le bolj trte v južnih deželah, palež pa je tudi po severnih vinorodnih pokrajinah le predobro znan. Planine menda delajo meje med tema boleznima.

Rastlinoznanci so pridjali tej gljivici ime „gloeosporium ampelopaghum“. Leta 1876. opazoval ga je prvi prof. Passerini v Parmii, ter ga v začetku imenoval „megla na grozdji in trti“. Pa kmalu se je tako silno razširil, da so ga učenjaki le predobro mogli opazovati. V južnem Tirolu in pa po Goriškem se ta bolezen uže kakih 20 let, vendar le po malem prikazuje. Le ko je leta 1876. se grozovito naznanila, so se učenjaki jeli baviti ž njo. Vsakako so še neznan vzrok, ki pospešujejo njeni razvitek.

Zato je poročevalec v kratkem sledeče posnel in rekel:

Za gotovo se sme trditi, da je kozava bolezen trte več ali manj od nekaj napadala, a se tako malo razvijala, da je niso vinorejci jemali v poštev. Pa različni, dosedaj neznan učinki so prouzočili, da se je ta bolezen tako silovito razširila, da jo smemo sedaj vvrstiti med najnevarniše, jako grozovite trtne bolezni. Ona sicer različno napada razne vinograde in so pri tem merodajni sledeči učinki: 1. plemo (sorta) trte, 2. način odgojitve, 3. gnojenje, 4. lastnost zemlje in 5. posebno vremenske razmere.

Razna trtna plemena so tudi različno tej bolezni podvržena. Nekatera plemena so silo, druga pa prav nič podvržena tej gljivici. Dosedanje skušnje učé, da vdomačene krepke trte so dokaj manj podvržene tej bolezni, kakor pa iz ptujega vpeljane. Najbolj boleha za kozami „muškatelec“. Na muškatelec je slavni prof. Passerini to bolezen najprvo zapazil, in tudi povsod drugod je muškatelec prvi zbolel. Tudi po Goriškem je muškatelec najhujše na „kozah“ obolel. — Njemu bližen je v tem modri portugizec, potem trta sv. Ane, Lagrain, modra Frankinja, refošk, nemški rizling, malvazija i. d. — Manj tej gljivici podvržena so trtna plemena: beli silvanec,

markanin, laška modra, zelenec, ribola. Najmanj so dosedaj trpela sledeča trtna plemena: beli mozlec, rdeči traminec, beli klešec, vlaški rivček, žlahnina, čividin, Briska-Glera, zastavica. Dosedaj popolno pred to glivo obvarovana trtna plemena pa so: modri burgunder, vlaški rizling, kadarka in rdeči vrh.

Iz tega posnemamo, da sta muškatelec in modri portugizec najhujše, — kadarka in burgunder pa najmanj podvržena kozavi bolezni.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Ne preganjajte netopirjev!

Netopir je po podobi svoji grd, in zato ga ljudje, ki ne vedó, da je ena najkoristnejših živali, pobijajo — kmetijstvu na veliko škodo. Netopir je mesojedna žival in se živi od gosenic, metuljev, hroščev, posebno navadnih kebrov, katere ponoči išče in žre. Po skušnjah je dokazano, da en sam netopir eno samo noč več 100 hroščev polovi. Če z ozirom na to preganjamo netopirje, je pač očitno, da preganjamo najbolje varhe kmetijstva in vrtnarstva. Dolžnost umnega gospodarja bi tedaj le bila varovati to dobrotljivo živalico in skušati, da se pomnoži!

Gospodarske novice.

* *Kónj nikar več podkovati* — je sedaj glas, ki se pogostoma sliši na Angleškem. V podkvah tičijo vzroki kopitnih bolezni in bolezni nog konjskih, — tako trdijo angleški fiziologi, misleči, da se tudi kopito brez podkev navadi po trdem tlaku brez škode hoditi; vzlásti pri jezdni konjih so tem učenjakom podkve „barbarsko“ varstvo kopit. — To je vse resnica, da podkve niso brez škode za kopita konjska, al stoletne skušnje v različnih deželah kažejo, da delavnim konjem ni moči biti brez podkev, s katerimi celó Arabci konje na svojem mehkem pesku kujejo. Kedar bode človek hodil brez čevljev, takrat tudi konji ne bodo potrebovali podkev! Da se škoda podkev kolikor mogoče zmanjša ali popolnem odvrne, je le treba umnega podkovstva, to je, umnih kovačev.

* *Koliko dobička sadna drevesa poleg cest nasajena donašajo*, kažejo nam skušnje mnogoterih dežel. Tako je lansko leto edina okolica Hildesheimska na Hanoverskem skupila za prodano sadje ob cestah nasajenih dreves 30.000 mark, to je po naše okoli 15.000 gold. Ali ni to prav glasen opomin: „Sadite ob cestah sadno drevje!“

* *Kuga je prišla tudi med rake*. V mnogih rekah srednje Evrope, pa tudi v poltrih nahaja se na stotine mrtvih rakov; kaj je vzrok tej kugi, to se dozda še ni za gotovo izvedelo. Na Bavarskem, Badenskem in Virtemberskem tako ljuto razsaja ta kuga, da je vsa kupčija z raki za več let popolno vničena. Bog obvaruj te nadloge našo kranjsko deželo, ki ima v nekaterih rekah preizvrstne rake!

Politične stvari.

Vojaška postava in pa sprava med narodi avstrijskimi.

Ena najvažnejših predlog, o kateri bode državni zbor imel kmalu sklepati, je podaljšanje vojaške

postave na deset let, katere jedro je to, da naj, kakor preteklih 10 let, tako tudi prihodnjih 10 let, število vojakov o vojskini potrebi znaša 800.000 mož.

Važna je ta postava z ozirom na to, da pri sedanjem mršavem političnem stanju Evrope nam nobena pratika povedati ne more, da prihodnje leto preteče brez velike vojske, v katero utegne tudi Avstrija zapletena biti. Ni tedaj čuda, da je presvitli cesar, ko je odprl sedanji državni zbor, v prestolnem govoru posebno povdarjal vojno moč Avstrije. Vojna moč za varnost države na vzunaj, in pa sprava narodov avstrijskih, da pridemo do notranjega miru, to je bilo dvojno glavno jedro prestolnega govora. In da vlada obojno to doseže, se je grof Taaffe zavezal cesarju, ko je stopil na čelo novemu ministerstvu.

Če pa si v spomin kličemo, da ustavoverna stranka je dosihmal v vseh svojih konferencah objavljala, da ne mara dovoliti tolikošne armade, češ, da po žre državi preveč stroškov, in če od druge strani vidimo, da ta stranka, ki se imenuje „ustavoverna“ in „liberalna“, celih dolgih let ni marala za §. 19. državne ustave, ki zagotavlja ravnopravnost vsem narodom habsburške monarhije in je po tem takem njen „liberalizem“ le lažiliberalizem bil, si pač lahko mislimo, da bode hud boj nastal v zbornici poslancev, ko bode vojaška postava prišla v obravnavo, in da isto tako ne bi gladko tekla, ko bi — kar po naših mislih ne bi treba bilo — izvršilna postava §. 19. prišla zbornici v obravnavo.

Kdor je pošteno lojalen Avstrijan, mora nepremakljivo stati za oboje, kajti vojaška postava z 800.000 vojaki nam zagotavlja mir na vzunaj vsaj po starodavnem pregovoru: „če hočeš mir, bodi pripravljen na boj“, — narodna ravnopravnost pa nam zagotavlja mir doma.

Nihče res tajiti ne more, da stroški za armado so veliki in res se tudi prezreti ne sme, da vojaška naša postava potrebuje marsikaterih renaredeb v organizaciji vojni, al veliki stroški armadni se dadó zelo pokriti posebno na upravnih potih, če varčnost vladi pot kaže. Celó gnjusno pa je, če „ustavoverci“ svetu trobijo, da nje vodi varčnost, ki so pretekla leta svojega vsegamočnega gospodstva za svoje namene na ulice pometovali vsako leto milijone in milijone. Varčnost pri vojaščini je po takem le hinavstvo ustavovercev, s katerim se hočejo svojim volivcem hliniti!

Poglejmo zdaj, koliko vojakov pa imajo, kedar je treba, druge velike vlade na nogah, da vidimo, ali more Avstrija od svojih 800.000 mož odjenjati, ako bi se prigodilo, da bi prisiljena morala poprijeti za orožje.

Rusija ima stalne armade, namestne reserve in izrednih vojakov 3 milijone in 46.800,

Francija ima stalne armade, namestne reserve in izrednih vojakov 2 milijona in 723.000,

Nemčija ima stalne armade, namestne reserve in brambovcev 2 milijona in 4300,

Italija ima stalne armade, namestne reserve in brambovcev 2 milijona in 24.000,

Avstrija ima stalne armade, namestne reserve in brambovcev 1 milijon in 194.318.

V vseh teh državah ni še prišteta črna vojska (Landsturm).

Avstrija ima po tem pregledu najmanje število vojakov, memo Rusije, Francije, Nemčije in Italije. Razun tega je v Avstriji neugodna tudi geografična lega, da nima obilo in primerno narejenih železnic, in vsemu temu se ima še v pošteb vzeti, da nima poštenih zaveznikov in je tedaj od vseh strani obdana od nevarnosti. Če tedaj vlada v taci okoliščinah zahteva le 800.000

vojakov, gotovo ne zahteva ne enega vojaka preveč, le za obrambo svoje države, ne pa, da bi mislila na napad na kako drugo državo.

Kdo tedaj po takem, ki ima kolikaj srca za veljavo Avstrije more nasprotovati vojaški postavi le zato, da kljubuje ministerstvu Taaffeovemu, pa bi jo dovolilo ministerstvu svojega tabora!

Naša — avtonomistična — stranka bode tedaj gotovo kot en mož stala za to, da se vladi dovoli zahtevanih neobhodno potrebnih 800.000 mož, a ne za eno leto ali le par let, kajti cesar mora vedeti, da ima za več let na gotovo razpolaganje potrebno število vojaške moči, pa tudi vse druge tuje vlade, naj so prijateljice ali sovražnice Avstrije, morajo to vedeti.

Al naša stranka ne bode zábila tudi še druge svete dolžnosti, katero je sprejela iz rok svojih volivcev, namreč te, da pribori narodom avstrijskim po ustavi jim zagotovljeno ravnopravnost v šolah, v uradih in v obče v javnem življenju, — s tem pa se ustanovi toliko zaželjeni mir narodov v vsaki deželi. Zato bode ona delala na to in nasproti svojim volivcem mora delati na to, da, ko gre v zbornico glasovat za vladno vojaško predlogo, ima uže v svojih rokah vresničeni §. 19. ustavne postave. Ta postava mora „fait accompli“ biti zdaj tako, da je v nikakoršnih okoliščinah ne bo treba več še le od milosti kake stranke pričakovati.

Da vsi narodi avstrijski vživajo ravnopravnost, vrnil se bo mir v vsako deželo habsburške monarhije, in domá zadovoljni narodi pomnožijo — poleg 800.000 vojakov — moč in veljavo Avstrije še za več milijonov zadovoljnega njenega ljudstva.

Nadejamo se, da minister Taaffe vse to tako dobro vé kakor mi; zato sme prepričan biti, da še le potem bo popolno zadostil besedam prestolnega govora, če je pridobil monarhiji 800 tisoč vojakov in pa 16 milijonov zadovoljnih slov. patrijotov. Ko bi minister Taaffe nič drugega ne izvršil kot to dvoje, ponašati se sme, da je izvršil največe nalóge patrijotičnega državnika! Zato mu za prihodnjo borbo kličemo: Bog daj srečo! — našim poslancem pa: Vigilantibus jura!

Govor grofa Hohenwarta

o adresni debati.

(Po stenografičnem zapisniku.)

(Konec.)

„Ustava je v nevarnosti!“ Kje vendar so to naši v naši adresi? Toda, kdor išče, najde, in tako so naši v adresi besedo decentralizacija uprave. To je kaj novega, in pripravno kakor nalašč za strašilo.

Odgovoril je na to uže govornik iz Galicije. Vendar moram stvar še enkrat v razgovor vzeti, ker so nasprotni govorniki vedno le tega konja jahali. Posebno se je odlikoval v tem gospod poslanec Hebske trgovinske zbornice. Na njegov dolgi govor ne morem obširno odgovoriti, in morda bi marsikaj lahko ovrigel, kar je on z veliko gotovostjo trdil; pa mislim, da obširnega odgovora ne bo treba. (Veselost.)

Hočem vam, gospôda, precej pokazati način njegovega dokazovanja. On je hotel dokazati, da je samouprava bolj draga, ko državna uprava. Kakošna je samouprava mest, to ne spada sém. Pa on primerja stroške cesarskih deželnih vlad s stroški deželnih odborov; pa kako! Na eni strani vzame stroške deželne vlade, na drugi strani pa — ne stroškov deželnega odbora — ampak stroške cele deželne uprave, in